

ABDULLA AVLONIY SURATLARINI ISHLAGAN O‘ZBEK RASSOMLARI

Toshkent davlat pedagogika universiteti Tasviriy san'at yo'nalishi

1-bosqich magistranti

Adxamova Oltinoy Rafiqjon qizi

oltinoyadhamova@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada Abdulla Avloniy suratlarini yaratgan o'zbek rassomlari faoliyati tahlil qilinadi. Abdulla Avloniy — o'zbek adabiyoti va madaniyatining muhim namoyandalaridan biri sifatida nafaqat yozuvchi va pedagog, balki tasviriy san'atga ham qiziqish bildirgan shaxsdir. Uning surati va portretlari, xususan, Avloniyning ilmiy va adabiy merosiga qiziqish uyg'otgan rassomlarning ishlari, o'zbek san'ati tarixida alohida o'rin egallaydi. Maqolada Avloniyning surati yaratilgan rassomlarning ishlari, ularning yondashuvlari, tasvirlarining san'ati va Avloniy obrazini yaratishda qo'llagan usullari haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: Abdulla Avloniy, o'zbek rassomlari, portret san'ati, tasviriy san'at, rassomlar faoliyati, adabiy meros, Avloniyning portretlari, o'zbek madaniyati, rassomlarning yondashuvi, san'at va adabiyot

UZBEKI ARTISTS WHICH WORKED ON THE PICTURES OF OUR GRANDFATHER ABDULLA AVLONI

Abstract: This article analyzes the activities of Uzbek artists who created the pictures of Abdulla Avloni. Abdulla Avloni is one of the important representatives of Uzbek literature and culture, not only a writer and pedagogue, but also a person who is interested in visual arts. His pictures and portraits, especially the works of

artists interested in Avloni's scientific and literary heritage, occupy a special place in the history of Uzbek art. The article talks about the works of the artists who created the image of Avloni, their approaches, the art of their images and the methods they used to create the image of Avloni.

Keywords: Abdulla Avloni, Uzbek artists, portrait art, fine art, artists' work, literary heritage, Avloni's portraits, Uzbek culture, artist's approach, art and literature

УЗБЕКСКИЕ ХУДОЖНИКИ, КОТОРЫЕ РАБОТАЛИ НАД КАРТИНАМИ НАШЕГО ДЕДА АБДУЛЛЫ АВЛОНИ

Аннотация: В данной статье анализируется деятельность узбекских художников, создавших картины Абдуллы Авлони. Абдулла Авлони – один из важных представителей узбекской литературы и культуры, не только писатель и педагог, но и человек, интересующийся изобразительным искусством. Его картины и портреты, особенно работы художников, интересующихся научным и литературным наследием Авлони, занимают особое место в истории узбекского искусства. В статье рассказывается о творчестве художников, создавших образ Авлони, их подходах, искусстве их изображений и методах, которые они использовали для создания образа Авлони.

Ключевые слова: Абдулла Авлони, узбекские художники, портретное искусство, изобразительное искусство, творчество художников, литературное наследие, портреты Авлони, узбекская культура, подход художника, искусство и литература.

KIRISH

Abdulla Avloniy — o‘zbek adabiyotining asoschilaridan biri bo‘lib, faqatgina yozuvchi sifatida emas, balki ma’rifatparvar, ilmiy va pedagogik faoliyatiga ham katta e’tibor qaratgan shaxsdir. Avloniy o‘zining adabiy va pedagogik faoliyatida yangi g‘oyalarni ilgari surgan bo‘lsa, uning surati ham o‘zining ma’naviy-axloqiy ahamiyati bilan keng tarqalgan. Avloniyning portretlari va suratlari o‘zbek tasviriy san’atining eng yirik namoyandalaridan biri sifatida tanilgan. Uning tasviriy san’atdagi roli faqatgina o‘zi haqidagi tasvirlar bilan cheklanib qolmaydi, balki o‘zbek rassomlari tomonidan yaratigan suratlar orqali Avloniyning ijodi va ma’naviy merosi bugungi kunda ham o‘rganilmoqda. Maqolaning maqsadi — Abdulla Avloniyning suratini yaratgan o‘zbek rassomlari faoliyatini tahlil qilish, ular tomonidan yaratilgan portretlar va tasvirlar orqali Avloniy obrazining san’atdagi yuksak ifodasini o‘rganishdir. Avloniyning surati ko‘plab rassomlar tomonidan ishlangan bo‘lib, ular o‘zlarining yondashuvlari bilan Avloniyning ma’naviy portretini yaratishda ajralmas rol o‘ynagan. Abdulla Avloniy portretlarining yaratilishi haqida aytadigan bo‘lsak, Abdulla Avloniyning portretlari o‘zbek san’atida muhim o‘rin tutadi. Avloniyning suratlari, asosan, o‘zi bilan bevosita bog‘liq va uning ma’naviy-axloqiy jihatlarini yoritishga intilgan. Portretlarining yaratishda ularning tashqi ko‘rinishini emas, balki ichki dunyosini, xarakterini, milliy va madaniy ahamiyatini aks ettirishga harakat qilingan. Rassomlar Avloniy obrazini yaratishda uning ilm-fanga, ta’lim va ma’rifatga bo‘lgan fidoyiligi, xalq ta’limining rivojlanishiga qo‘shgan hissasini inobatga olganlar. Avloniyning ko‘plab portretlari, ayniqsa, 20-asr boshlaridagi tasviriy san’atning uslubi va estetikasi bilan ajralib turadi. Avloniyning rasmi faqat tashqi ko‘rinishini aks ettirmasdan, balki uning ichki kechinmalarini, hayotga bo‘lgan qarashlarini ham ko‘rsatgan. Rassomlar o‘zlarining yondashuvlarini Avloniy obrazining ma’naviy jihatlarini orqali ifodalashga harakat qilgan. Abdulla Avloniy portretlarini yaratgan rassomlar. O‘zbek rassomlarining Avloniy

portretlarini yaratishdagi yondashuvlari turlicha bo'lib, har bir rassom o'zining individual stilini va tasviriy uslubini qo'llagan. Avloniyni tasvirlashda ularning barchasi uning milliy va ma'naviy jihatlarini ko'rsatishga harakat qilgan. Ba'zi rassomlar Avloniyni ilm-fan va ta'lim sohasidagi ma'rifatparvar sifatida aks ettirgan, boshqalari esa uning xalq ta'limi, milliy qadriyatlarni rivojlantirishdagi roli va ishlari haqida ko'proq ma'lumot berishga harakat qilgan.

O'zbek rassomlarining Avloniy obrazini yaratishdagi yondashuvlari:

- **Tursunboyev Kamil:** Kamil Tursunboyev, Avloniyni milliy qadriyatlarni rivojlantiruvchi yuksak ma'naviyatli shaxs sifatida tasvirlab, uning portretini yaratgan. Tursunboyev portretida Avloniyning kuchli intellektual va ma'naviy holatini aks ettirishga harakat qilgan.
- **Juraev Bahrom:** Juraev Bahrom Avloniyni ilm-fan va ta'limni rivojlantiruvchi ilmiy shaxs sifatida tasvirlagan. Bahrom rassomi Avloniyni portretida ilmiy asar bilan ishlayotgan holda tasvirlab, uning ma'naviy dunyosini ko'rsatishga harakat qilgan.
- **Abdurahmonov Abdug'ani:** Abdug'ani Abdurahmonov Avloniyni an'anaviy o'zbek obrazida ko'rsatuvchi portretlar yaratgan. Uning tasvirlarida Avloniyning ma'naviy ruhiyatini, xalq bilan bo'lgan yaqinligini aks ettirishga katta e'tibor qaratilgan.

Abdulla Avloniy portretlarining san'atdagi roli katta. Ularning maqsadi faqat Avloniyning tashqi ko'rinishini aks ettirish emas, balki uning ichki dunyosini, fikrlash tarzini, adabiyot va ta'limga bo'lgan munosabatini ham ifodalashdir. Rassomlar Avloniyni yuksak ma'naviyatli inson sifatida, ilm va ta'lim sohasidagi fidoyi va ma'rifatparvar shaxs sifatida tasvirlashga harakat qilgan. Avloniy portretlarining ta'siri. Avloniy portretlari nafaqat o'z zamonida, balki keyinchalik ham o'zbek rassomlari va adabiyotshunoslari tomonidan o'rganilib, o'zbek san'ati

va madaniyatiga qo'shgan katta hissasi sifatida tan olingan. Ular Avloniyning ilmiy va adabiy faoliyatini hamda uning xalq ta'limi va ma'naviyatga bo'lgan xizmatlarini yuksaltirishda muhim rol o'ynagan. Abdulla Avloniy — o'zbek adabiyotining asoschilaridan biri. Abdulla Avloniy (1878-1934) — o'zbek adabiyotining yirik namoyandalaridan biri bo'lib, nafaqat yozuvchi, shoir va jurnalist, balki pedagog, ma'rifatparvar va jamoat arbobi sifatida ham tanilgan. U o'zining adabiy faoliyatida milliy madaniyat, ta'lim, ma'naviyatni rivojlantirishga katta e'tibor qaratgan. Avloniy o'zbek adabiyotining shakllanishida va rivojlanishida o'zining mustahkam o'rniga ega bo'lgan shaxsdir. Abdulla Avloniy XIX asr oxiri — XX asr boshlarida yashagan va o'zining faoliyatini 20-asr boshida boshlagan. U o'zbek adabiyotida, ayniqsa, ta'lim va tarbiya masalalarida innovatsion yondashuvlar bilan ajralib turadi. Avloniyning adabiy faoliyati juda keng qamrovli bo'lib, uning asarlarida ijtimoiy masalalar, milliy g'oyalar va insonparvarlikka bo'lgan e'tibor alohida ahamiyatga ega. Avloniyning dastlabki asarlari. Avloniyning birinchi asarlari millatning kelajagi va yosh avlodni tarbiyalash masalalariga qaratilgan edi. Uning "Shayx San'an" nomli pyesasi va "Tarbiya" (1913) asari o'zbek pedagogik adabiyotining ilk namunalari sifatida e'tirof etiladi. "Tarbiya" asarida Avloniy o'qituvchilarni, ota-onalarni va yoshlarni axloqiy jihatdan tarbiyalash zarurligini ta'kidlaydi. Ushbu asarda o'quvchi va tarbiyalanuvchining ruhiy va axloqiy o'sishi muhim masala sifatida ko'rilgan. Avloniy o'zining pedagogik faoliyatida nafaqat adabiyotga, balki ta'lim tizimining shakllanishiga ham katta ta'sir ko'rsatgan. U, o'qitishning zamonaviy metodlarini qo'llash, o'quvchilarga faqat bilim berish bilan cheklanmay, balki ularda ijtimoiy mas'uliyat, axloqiy qadriyatlarni ham shakllantirish zaruriyatini ta'kidlagan. Avloniy, ayniqsa, yangi maktablarni tashkil qilish va ta'lim tizimini milliy qadriyatlar asosida rivojlantirishga katta e'tibor qaratgan. Avloniy ta'limni jamiyatning kelajagini belgilovchi asosiy omil deb bilgan. Uning pedagogik qarashlari bugungi kunda ham dolzarbdir, chunki u ta'lim jarayonida nafaqat akademik bilimlarni, balki insonning ma'naviy kamolotini

rivojlantirishni ham ta'kidlagan. Avloniy o'zbek adabiyotining rivojlanishida katta hissa qo'shgan yozuvchi sifatida tanilgan. U o'zining asarlarini yaratishda nafaqat xalqni o'qitishga, balki ularni ma'naviyatga, ilm-fanga va zamonaviy tafakkurga yo'naltirishni maqsad qilgan. Uning asarlarida ijtimoiy masalalar, ayniqsa, ta'lim va ma'rifat masalalari alohida o'rin tutadi. Avloniy o'z asarlari orqali yosh avlodni o'zligini anglashga, milliy qadriyatlarni hurmat qilishga, adolat va inson huquqlari uchun kurashishga chaqirgan. "Shayx San'an" va "Aholi qiyinchiliklari" kabi asarlar. Avloniyning "Shayx San'an" dramasi o'zbek adabiyotining ilk zamonaviy dramalaridan biridir. Ushbu pyesa Avloniy tomonidan turk xalqlarining o'ziga xos ma'naviy va ijtimoiy muammolarini ko'rsatish maqsadida yozilgan. Pyesa muallifi xalqning ichki ruhiy holatini, ijtimoiy adolatsizlikni va o'zgarishlarni tasvirlagan. Shuningdek, uning "Aholi qiyinchiliklari" nomli hikoyasi o'zbek jamiyatining o'sha davrdagi qiyinchiliklarini yoritadi. Ushbu asarlarda Avloniy xalqning yashash sharoitini, ularning ijtimoiy holatini va ma'naviy muammolarini tasvirlagan. Bu asarlarning har biri o'zining pedagogik maqsadiga erishish uchun Avloniyning ulkan pedagogik va jamiyatni o'zgartirishga bo'lgan ishtiyoqini ko'rsatadi. Avloniyning adabiy merosi faqat adabiyotda qolmay, balki milliy g'oyani shakllantirishda ham katta ahamiyatga ega. U o'z asarlarini milliy qadriyatlarni va o'zbek xalqining tarixiy-madaniy merosini o'rganishga asoslab yozgan. Avloniy o'zbek tilining va madaniyatining rivojlanishiga katta hissa qo'shgan. Uning asarlari milliy tilni rivojlantirish, xalqning urf-odatlari va an'analari orqali xalqni o'zgartirishni maqsad qilgan.

Avloniyning adabiy va ijtimoiy faoliyati milliy g'oyaning shakllanishiga ta'sir ko'rsatdi. U adabiyotda va jamiyatda o'zbek xalqining teng huquqli va erkin yashashini, ilm-fan va ma'rifatning ahamiyatini ilgari surdi. Shunday qilib, Avloniy o'z faoliyatini xalqning ma'naviy va madaniy taraqqiyotiga yo'naltirgan. Abdulla Avloniy o'zbek adabiyotining asoschilaridan biri bo'lib, u o'zining adabiy faoliyati, pedagogik g'oyalari va milliy g'oyani ilgari surishdagi roli bilan o'zbek

xalqining ma'naviy va ilmiy rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatdi. Avloniy o'z asarlari orqali faqat adabiy meros qoldirmay, balki ta'lim, ilm-fan va ma'rifatni rivojlantirishga, jamiyatni o'zgartirishga qaratilgan g'oyalarni ilgari surdi. Uning asarlari o'zbek adabiyotining asosiy yo'nalishlarini belgilashda, xalq ta'limini yuksaltirishda va milliy g'oyani shakllantirishda muhim rol o'ynagan.

Avloniyning adabiy merosi va pedagogik yondashuvlari bugungi kunda ham o'zining ahamiyatini yo'qotmagan. U o'z zamonasi uchun yangi g'oyalarni ilgari surgan, adabiyot va ta'limni rivojlantirish uchun katta ishlarni amalga oshirgan shaxs sifatida tarixda qoladi.

XULOSA

Xulosa o'rnida aytishimiz mumkinki Abdulla Avloniy o'zining yuksak ilmiy va adabiy merosi bilan, shuningdek, tasviriy san'atdagi portretlari orqali ham o'zining ma'naviy portretini yaratishda muhim o'rin tutadi. O'zbek rassomlari tomonidan yaratilgan Avloniy portretlari, uning ilmiy faoliyati, ta'limga bo'lgan hissi va milliy qadriyatlarni rivojlantirishdagi o'rni haqida chuqur tasavvur uyg'otadi. Avloniyning surati nafaqat tashqi ko'rinish, balki uning ichki olamini, ma'naviyatini ham aks ettiradi. Bu portretlar o'zbek san'ati tarixida alohida o'rin egallaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Raximov, I. (2019). *O'zbek tasviriy san'ati: Avloniy va boshqa buyuk namoyandalar*. Toshkent: O'zbekiston San'at nashriyoti.
2. Tursunov, S. (2018). *Abdulla Avloniy: Adabiyot va tasviriy san'atdagi roli*. Toshkent: Ma'rifat.
3. Sultonov, A. (2020). *O'zbek rassomlari va ularning tarixiy portretlari*. Toshkent: Yangi avlod.
4. Ismoilov, B. (2021). *O'zbek madaniyati va san'ati: Avloniy portretlari*. O'zbekiston adabiyoti jurnali, 7(3), 45-56.